

Μιά πορεία που άρχισε τὸ ἔτος 1960

Φεστιβάλ κινηματογράφου πρὸς ἀγνωστη κατεύθυνση

Όταν τὸ ἑλληνικὸ σινεμὰ χαρακτηριζόταν ἔμπορικὸ

Καθὼς συνεχίζεται τὸ φετινὸ φεστιβάλ ἑλληνικοῦ κινηματογράφου, με ἀρκετὰ ἀπομονωμένο πιά τὸν κόσμο τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὸ πλατὺ κοινό, κάνουμε ἀναγκαστικὰ μερικές σκέψεις πού ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ «μόστρα», ἀλλὰ μοιραία ἐπεκτείνονται σ' ὁλόκληρο τὸν ἑλληνικὸ κινηματογράφο.

Εἶναι κοινὴ πιά παραδοχὴ ὅτι ὁ ντόπιος κινηματογράφος ἔχει ἀποκοπῆ ἀπὸ τὸ μεγάλο, τὸ λαϊκὸ κοινό. Τὸ ἀκούμε σάν παράπονο τῶν σκηνοθετῶν καὶ τῶν παραγωγῶν πού δὲν «κάνουν» τὰ εἰσιτήρια πού θὰ ἤθελαν, ἀλλὰ τὸ διαπιστώνει κανεὶς εὐκόλα, θλεπόντας τὴν προσέλευση τοῦ κόσμου στὶς ἑλληνικὲς ταινίες ἢ ἀκόμη καὶ τὴν ἀπήχηση πού ἔχει στὸν τομέα τῆς ψυχαγωγίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τὸ ἑλληνικὸ φιλμ.

Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ἀνεξήγητο. Οἱ κινηματογράφοι εἶναι μιά τέχνη κατ' ἐξοχὴν λαϊκὴ· μ' αὐτὴ τὴ μορφὴ γνώρισε τίς μεγάλες δόξες του καὶ μέσα ἀπ' αὐτὸ τὸ κανάλι γεννήθηκε καὶ ὁ καλλιτεχνικὸς κινηματογράφος. (Θὰ μπορούσε βέβαια, νὰ πει κανεὶς πὼς καὶ πολλές ἄλλες τέχνες εἶναι λαϊκές, ὅπως γιὰ παράδειγμα τὸ θέατρο). Στὴν Ελλάδα, γιὰ μεγάλη χρονικὴ περίοδο – καὶ κυρίως τὸ μεταπολεμικὰ χρόνια – ἡ πορεία ἦταν ἀνάλογο, με ὅλα τὰ μειονεκτήματα πού ὑπῆρχαν ἀπὸ τὴν ἀποψη τῶν κεφαλαίων, ἐπομένως καὶ τοῦ τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ, τῆς παιδείας πᾶνω στὴν ἑβδομὴ τέχνη, τῆς πορδοσίας κλπ.

Απὸ μιά χρονικὴ στιγμὴ καὶ πέρα, στὰ πλαίσια μιάς γενικότερης κρίσης ἀνὰ τὸν κόσμο, ὁ ἑλληνικὸς κινηματογράφος περιορίστηκε σ' ἕναν στενὸ κύκλο πού, κατὰ πλειοψηφία, ἐπηρεάζονταν ἀπὸ πολιτικὲς καὶ κομματικὲς τάσεις. Στὴν τελευταία δεκαετία οἱ ἑλληνικὲς ταινίες ἔχουν περιοριστῆ ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ καὶ στὴν θεματολογία ἢ στὴ νοοτροπία.

Τὸν παλιὸ καιρὸ

Θὰ ἀξίζε νὰ δεῖ κανεὶς τὴν ἐξέλιξη τοῦ ἑλληνικοῦ κινηματογράφου στὶς δεκαετίες 1950 καὶ 1960.

Ἦταν τὰ χρόνια πού ἡ ἐγχώρια παραγωγή ταινιῶν, ἀκολουθώντας μιά γενικότερη ἀνάπτυξη τῆς οικονομίας καὶ τῆς βιομηχανίας, ἐβγαίνει ἀπὸ τὴν «λιθινή» ἐποχὴ τῆς καὶ προσπαθοῦσε νὰ περάσει σὲ ἕνα ἐπίπεδο ἀνάπτυξης, καὶ μάλιστα ἀγοραχωχῶντας, μιά καὶ ἔπρεπε νὰ καλύψει τὴ μεγάλη ἀπόσταση πού τὴν χώριζε ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο εὐρωπαϊκὸ κινηματογράφο (γιὰ τὸν ἀμερικανικὸ δὲν γινόταν λόγος) καὶ νὰ παρουσιάσει ταινίες πού θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τὶς θάλει καὶ νὰ τὶς ἀκούει.

Ἐγινε μιά προσπάθεια πραγματικὰ μεγάλη καὶ φάνηκαν τὰ ἀποτελέσματα. Δὲν εἶναι τυχοῖ

πῶς ἀπὸ τὴ μιά μεριά εἴχαμε τὴν σαφῆ τεχνικὴ βελτίωση τῶν ταινιῶν τοῦ Φίνου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μερὰ οὐροῦσαμε νὰ καυχώμαστε πὼς ἕνας νέος τότε σκηνοθέτης ὁ Νίκος Κουνδούρου, πετύχαινε νὰ προσεχθῆ καὶ στὴ συνέχεια νὰ βραβευτῆ σὲ ξένα φεστιβάλ.

Φυσικὰ γίνονταν καὶ τραγικὰ ἄσχημα φιλμ. Τὸ ἑλληνικὸ «δαίμονιο» προσπαθοῦσε νὰ γυρίσει ταινίες με ψυχούλα καὶ νὰ τὶς ἐκμεταλλεῖται ἐμπορικὰ. Ὁμως ἡ καλὴ ἔμπορικὴ ταῖνια προχωροῦσε, ἔφτασε κάποτε σὲ ἐπίπεδα ἀξιοπρόσεχτα. Οἱ Γιώργος Τζαβέλας, πού ἡ «Κάλπη λίρα» ποῦ ἔκανε τὸν γύρο τοῦ κόσμου, ἔκανε ἔμπορικὸ κινηματογράφο. Κι ἀπὸ κει ξεκίνησε κι ὁ Κακογιάννης με τὸ «Κυριακτικὸ ἔψηνμα» γιὰ νὰ φτάσουν κατόπιν ὁ ἕνας στὴν «Ἀντιγόνη» καὶ ὁ ἄλλος στὴν «Στέλλα» καὶ στὴν «Ἠλέκτρα». Καὶ μαζί τους δημιουργοῦσαν, βασικὰ ἔμπορικὲς ταινίες ὁ Βασίλης Γεωργιάδης, ὁ Μανουσάκης, ὁ Γρηγορίου καὶ ἄλλοι.

Θὸ πρέπει νὰ θεωρεῖ κανεὶς ὅτι ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἦταν γιὰ τὸν ἑλληνικὸ κινηματογράφο μιά ἐποχὴ μικρῶν ἐπιτευγμάτων καὶ μεγάλων ἐλπίδων. Κι ἂς γυρίζονταν τὸν ἴδιο καιρὸ φιλμ φουστανέλας ἢ μιούζικαλ κατ' ἀντιγραφή ἢ ἀστυνομικὲς ταινίες πού θύμιζαν ξένο κινηματογράφο. Πιστεύουμε ὅτι ἐκείνη ὅλη ἡ λειτουργία, δηλαδή τὸ γεγονὸς ὅτι γυρίζονταν ἑκατὸ ταινίες τὸ χρόνο, ὅτι δημιουργήθηκαν κάποιοι ντόπιοι στάρ, ὅτι παρουσιάστηκαν κι ἐδὼ τάσεις λατρείας γιὰ κάποια εἰδῶλα ὅτι ὁ κόσμος, τὸ πλατὺ κοινό, πλημμύριζε τοὺς κινηματογράφους, ὅτι – τέλος – πᾶνω ἐκεῖ γεννιόταν τὸ φεστιβάλ τοῦ ἑλληνικοῦ κινηματογράφου (κι αὐτὸ ἀπὸ κάποιους εὐστοχούς Θεσσαλονικεῖς) ἀποτελοῦσε μιά ὑγιὴ ἐξέλιξη σὲ τὸν χώρο τῆς κινηματογραφικῆς παραγωγῆς τῆς χώρας. Γιατὶ μέσα ἀπὸ κει ἐξήδησαν οἱ παραγωγοὶ καὶ οἱ σκηνοθέτες – ἐνθαρρημένοι ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ κοινοῦ κυρίως – πού διακινδύνευσαν τὴ δημιουργία ταινιῶν «καλλιτεχνικῶν».

Τὸ σήμερα

Ἡ εἰκόνα, ἡ πορεία, αὐτὴ ἔχουν ἀλλάξει ἐντελῶς. Κάποιοι ἀποφασιστικοὶ παράγοντες, πού μείωσαν τὴν κίνηση τοῦ ἔμπορικοῦ κινηματογράφου (αὐτὸ σὲ παγκόσμια κλίμακα) καὶ ἐνίσχυσαν τὴν στροφὴ πρὸς τὸν καλλιτεχνικὸ κινηματο-

γράφο, σὲ συνδυασμὸ με μιά τῶση πολιτικοποίησης, δημιούργησαν μιά ἄλλη κατάσταση.

Εἶναι πιά παραδεκτὸ πὼς α) γυρίζονται πολὺ λίγες ταινίες, β) γιὰ τὶς περισσότερες ἀπὰ πρὶν ἀδιαφορεῖ τὸ μεγάλο κοινό καὶ γ) ἡ παρέμβαση τοῦ κράτους, πού δίνει τὰ χρήματα, εἶναι ἀποφασιστικῆς σημασίας γιὰ τὸ γύρισμα μιάς ταινίας. Σήμερα ἔχουμε κάποιες ταινίες πού γιὰ νὰ γυριστοῦν πρέπει νὰ δώσει τὰ ἑκατομμύρια τὸ κέντρο Κινηματογράφου. Μπορεῖ νὰ πάρει ὅποιοδήποτε ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἑκατομμύρια; Ὁχι. Εἶναι αἰγούρο ὅτι αὐτοὶ πού παίρουν τελικὰ τὰ ἑκατομμύρια δίνουν καὶ καλὲς ταινίες; Πάλι ὄχι.

Υπάρχουν μερικὰ μέτρα πού δείχνουν πὼς ἀπῆχει αὐτὸς ὁ κινηματογράφος ἀπὸ τὸ κοινὸ ἢ στὴν κριτικὴ, παρ' ὅλο πού τώρα ὑπάρχει μιά φοβερὰ καλοστημένη μηχανὴ διαφήμισης, τουλάχιστον γιὰ μερικές ταινίες. Ὁ κόσμος δὲν πᾶει νὰ δεῖ τὰ φιλμ αὐτὰ. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά τὰ διεθνή βραβεῖα ἐλείψαν. πρῶταφωτο παρὸς αὐτὰ ὁ

πολυδιαφημισμένος «Θάνατος τοῦ μελισσοκόμου». Καὶ ὁ πολυδάπανος, με χρήματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Κάπου μᾶς θυμίζει ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορία (κι ἂς μᾶς συγχωρεθῆ ἡ σύγκριση) τὸ ἑλληνικὸ ποδόσφαιρο ὅπου διακινδύνεται ἑκατοντάδες ἑκατομμυρίων καὶ ἡ διεθνὴς διάκριση εἶναι ἀνύποπτη, ἐνῶ οἱ μὴ ἀμειβόμενοι Βούλγαροι ξεχωρίζουν σὲ «Μουντιάλ». Θὰ πρέπει νὰ τὰ σκεφθοῦμε ὅλα αὐτὰ, νὰ τὰ δοῦμε με πῶς καθαρὸ μάτι, νὰ κοιτάξουμε νὰ βελτιώσουμε τὰ πράγματα, με σωστὲς ἐπιλογὲς καὶ σωστὲς μεθοδεύσεις.

Ἄλλοτε ὁ ἑλληνικὸς κινηματογράφος γεννοῦσε φιλμ με πολλές ἀτέλειες (ποῖος βοηθοῦσε ἔστω ἐλάχιστο, τὸν Γρηγορίου ἢ τὸν Κουνδούρου;) ἀλλὰ καὶ μιά τῶση προόδου πού ἔφτασε νὰ δώσει κάποιους καρπούς καὶ ἐπίσης νὰ ἀπασχολῆσει, νὰ ψυχαγωγῆσει, νὰ δώσει μερικὰ καλλιτεχνικὰ ἐρεθίσματα σὲ τὸ κοινὸ τὰ μεγάλο. Τώρα ἔχει κανεὶς τὴν ἐντύπωση ὅτι τὰ φιλμ γεννιοῦνται σὲ θερμοκοιτίδες καὶ μεγαλώνουν σὲ ἀκριβὲς κλινικὲς πού τὶς ἐπικεῖτο-

νται κάποιοι συγκεκριμένοι ἀνθρώποι καὶ μόνον αὐτοί. Ὅτι δυστυχῶς ὁ ἑλληνικὸς κινηματογράφος εἶναι μιά ὑπόθεση γιὰ λίγους.

Φυσικὰ, ὑπάρχει μιά γενικότερη κρίση παραγωγῆς – ἑλληνικῆς – στὸν τομέα τοῦ θεάματος. Εἶναι ἀπερίγραπτα τὰ χάλια τῆς τηλεόρασης καὶ μερικὰ σπῆριαλ δειχνουν ὄχι πρόοδο, ἀλλὰ στασιμότητα καὶ ὀπισθοδρόμηση. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά τὸ θέατρο δὲν παρουσιάζει πιά οὔτε τὴν ἀνέση τῆς κωμῶδις (πού καλλιέργησαν ὁ Παθᾶς, ὁ Σακελλάριος καὶ ὁ Γιαννακόπουλος, ὁ Πρετεντέρης, ὁ Τσιφόρος κ.ά.), ἀλλὰ οὔτε καὶ τὴν πῶ φιλόδοξη δραματολογία τῶν Σκούρη, Καρρά, Ἀναγνωστάκη κλπ. Ὑπάρχει ἕνα γενικότερο «κλίμα» στὴ λογογραφία ἔργων πού μᾶς κάνει πολὺ σκεπτικούς.

Τέλος δὲν πραγματοποιήθηκε ποτὲ τὸ πῶ ἀπαραίτητο πού ἔπρεπε νὰ γίνει στὸν χώρο τοῦ κινηματογράφου: νὰ ἰδρῶνται καὶ νὰ λειτουργῆσει μιά σχολὴ κινηματογράφου, ἀπ' ὅπου νὰ θοῦν οἱ σωστοί, οἱ ὀλοκληρωμένοι δημιουργοὶ ταινιῶν, με τὴν ἀπαραίτητη κατάρτιση. Πράγματα πού ἔχουν κάνει πολὺ μικρότερες χώρες – καὶ γειτονικές – ἐδῶ θεωροῦνται περιττὰ ἢ ἀκατάρθωτα. Καὶ καταλαβαίνει κανεὶς σὲ πῶ πρόοδο θὰ ἔφτανε ὁ ἑλληνικὸς κινηματογράφος με κατάλληλα ἐφοδιασμένους δημιουργοὺς, ἀφοῦ, καὶ μέχρι τώρα, χωρὶς σπουδές, οἱ κινηματογραφιστὲς μας πᾶχταν – ἢ κάποιοι ἀπ' αὐτοὺς – μπόρεσαν νὰ διακριθοῦν.

Ἡ Θεσσαλονικὴ

Καὶ γιὰ νὰ ξαναγυρίσουμε σὲ φεστιβάλ: ἡ Θεσσαλονικὴ παρακολούθει τὶς προβολὲς τῆς φετινῆς διοργάνωσης, πού εἶναι ἡ εἰκοστὴ ἑβδομὴ, με κάποια αἴσθησι πίκρας.

Κι αὐτὸ γιὰτί, θαθμία τὸ φεστιβάλ ἀποξενώνεται ἀπὸ αὐτὴν. Μιά ἐκδήλωση πού ξεκίνησε με ἀπόλυτα θεσσαλονικτικὴ πρωτοβουλία, πού γιὰ χρόνια διευθυνόταν ἀπὸ Θεσσαλονικεῖς, πού ἡ ΔΕΘ ἦταν ἡ μεγάλη καὶ ἀξία διοργανωτριά του, τώρα δένεται ἐλάχιστα με τὴν πόλη. Θὰ μπορούσε νὰ πει κανεὶς πὼς οὐσιαστικὰ πιά ἡ μόνη σχέση τοῦ φεστιβάλ αὐτοῦ με τὴν πόλη τοῦ Ἁγίου Δημητρίου εἶναι ὅτι οἱ προβολὲς γίνονται σ' αὐτὴν. Διευθυντὴς ἀπὸ τὴν Αθῆνα, κανένα μέλος τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς ἀπὸ τὸν πνευματικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ κόσμο τῆς πόλης. Γιατὶ τῶση περιφρόνησι; Με τολμούσαμε νὰ ρωτήσομε. Γιατὶ τῶση ἀγνωμοσύνη πρὸς τὴν πόλη πού γέννησε καὶ μεγάλωσε αὐτὸ τὸ φεστιβάλ, πού πάντα πρόβαλε ὅτι καλύτερο δημιουργοῦσαν οἱ Ἕλληνες καλλιτέχνες τοῦ κινηματογράφου;

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ

Μιά σκηνὴ ἀπὸ τὶς «Μικρὲς Ἀφροδίτες» τοῦ Κουνδούρου, πού εἶχαν θριαμβεῖσαι στὰ φεστιβάλ Βερολίνου καὶ Θεσσαλονίκης.